Laugerius — 294 3

DE BALNEORVM VTILITATE CVM AD

sanitatem tuendam, tum ad morbos curandos, Dialogus ex Hippocrate, Galeno, cæterisq; medicorum peritißimis decerptus, & nunc primũ æditus.

Autore Ioanne Franc. Branchaleone Neopol.

PARISIIS.

Ex officina Christiani Wecheli, sub scuto Basiliensi, in uico Iacobæo. Anno M. D. XXXVI.

S. D. N. PAVLO. III.
PONT. OPT. MAX. IO.
Franciscus Branchaleo S.

Remens BEATISSIME PATER, *ad pedes tuos libellus hic uenit quẽ enim non deterrerẽt eruditio multiplex, acerrimumq́; iudicium tuũ? Animant simplicitas ac amor, quibus hæc tibi ut uniuersæ Christianæ reipublicæ, pro nostrarum uirium tenuitate consuleremus, meditati sumus. quid enim aliud iustus sanctusq́; pontifex, quàm totius orbis salus atq; felicitas? Audacem facit pietas: quæ summo imperio, sublimitate ingenij, doctrina rara non est minor. quæ pluris facit qui purũ deuotumq́; animum obtulerit, quàm qui meditatum cecinerit carmen, aut ἑκατόμβην aris admouerit. Eam rogatam uolumus, si aliquando sub cœlo quod Diuina prouidentia tuis humeris quamuis senilibus herculeis tamen, imposuit, respirare contigerit, has nostras (ni fallor) non inutiles nugas legere ne dedignetur. & magnæ mercedis loco fuerit, si quid in illis repies quod ad tuendã nobis uitam tuã spectet, illud haurias: morbosq́; senectæ atq; curarum filios eminus arceas. Vale. Romæ nono Kalendas Septembris, anno à partu Virginis. M. D. XXXV.*

PERSONAE

DIALOGI BRANCHALEO, Diaulus, Sobarus, Illus. MARTINVS à Portugallia.

Vdita PAVLI III. cum doctrina tum sanctitate, Romam uenimus, eo consilio, ut uiso protinus reuerteremur Neapolim. fortè fortuna Reuerēdißimus ac illustrißimus Martinus à Portugallia tunc æger erat. Eum accersiti uisimus: aßistebant tres medici concertantes de ualetudine illius uiri, ac ijs quæ ad morbum pellendum spectabant. Ingredientes & eo qua decet reuerentia saluta(uimus) (est enim ultra illas dignitates, Regis Lusitanorum nepos, & apud Pontificē Legatus) iußi sedere, grauiter tulimus eum non nouisse sanum. maior enim indiciorum pars mutatur in ægro, quæ ad temperamenti cognitionem nos ducunt. Vtcunq; ea colligo, quæ firma permanent: secedo in angulum, domesticos quosdam atq; familiarem medicum sciscitor, nunquid sanitatis tempore caleat ultra communem gradum: caro lenis an aspera, pinguis macer ue, albus uel ruber: quibus facile qualitatibus afficeretur, quibus deniq; delectaretur: num impiger ac celer,

In limine ipso temperies uestigat.

Temperamenti nota.

an iners ac deses? qualis uox? quis pulsus tenor? qualia queue corporis excrementa? præcipue tamen candide & ingenue referrent suos mores. una fuit omnium uox, auream quandam in ijs omnibus exprimere mediocritatem. Omnem uictus rationem percunctor. diem natalem ac horam ijs quæ seruaueram signa ad ijcio: corpus medium inter glabrum & hirtum, rufum pilum, hormonicam membrorum symmetriam, hilarem ac iucundam faciem, & (ut Lucianus ait) comicam, exertas uenas latioresq́;, perspicax ingenium, fidelißimam memoriam, mores sanctißimos. Iis recordati astantes addiderunt colorem ex albo roseoq́; temperatum. Comperio denique dominum genituræ Iouem. Hisce sic uestigatis atque in unum redactis, ideam temperatißimi corporis, Galenicam illam Policleti statuam inter Lusitanos (qui principium incolunt quinti climatis) formo animo. ad hanc proxime accedere descriptam temperiem uideo, labi pauxillum ad calidam ac humidam: accidenter tamen, & (ut Galenus ait) natura acquisita ad flegmaticam. Quem enim hisce scopulis non illiderent nocturna diurnaq́; studia? perpetuæ cogitationes abditarum literarum, et præcipue reconditæ ac mysticæ Theologiæ, cui se ab ineunte ætate emancipauit? Etenim quemadmodum umbra corpus, lux solem, sic literatos uiros uentriculi imbecillitas, capitis fluores, pituita, atráque bilis comitantur. Proinde podagra atq; calculo annis superioribus laborasse commemorabant. Iuxta igitur suæ craseos

rationem

...ies nata...s.
...igna quæ ...o mutatur
...Qui mo...us sit cog...oscēdæ sin...ularis cō...lexionis.
...Natura du...lex, pro...ria & ac...uisita.
...Literatorū ...morbi.
...Signa ægra ...cognoscicol...lata sanis,

rationem, signa imaginatus sana, ætatis & aliorum, paßim ad morbi cognitionem, eiusq; magnitudinis atque causarum omnium descendimus: quot antea dies febris corripuisset interrogamus, & reliqua, per ordinem. responderunt nouem, hora undeuigesima: præcedentibus oscitationibus, pandiculationibus, dorsiq; acri punctura, nausea quadam ac uomitu flaui succi, saporis amari, paulo post calor aggreditur, uniuersum corpus occupat. Ecce sitis, linguæ ariditas, uigiliæ, acuta cephalalgia, pulsus uelox ac magnus, rubrum mediocriterq; tenue lotium: astringitur aluus, intenditur calor, æstuat, hinc inde se iactat: dolent renes, oculi, genæq; rubent: calor tangenti primo occursu mordax, perseuerante manu quasi uictus cedens. Hora noctis prima sudare incipit, febris decrescere, quinta sextáue calore soluitur. Tempus erat uernum, non procul ab æstate. erat enim sol in uigesimotertio Geminorum gradu, luna in 13. Leonis, nec procul quartus lunæ aspectus. Totaq; uictus ratio subtilem producere sanguinem aptißima, qui putrescens continuò in flauam bilem conuertitur: mixtamq; sanguini & pituitã quam nominant dulcem: ex quibus comburente calore, occasione data, sæpe salsum flegma sanguini admiscebatur: plerunq; spurium genus coleræ, quam uitellinam aliqui nuncupãt, coalescebat. Prudẽtes ac periti medici tepescẽte febre spiritus ptisanæ cremore recreant, ordeaceaq; aqua adhuc calentia uiscera refrigerant: mane horis antelucanis potionẽ (scyrupum uocãt) propinãt

Signa æ[...] argument[...] tertianã[...] tham ac[...] riodican[...]

A re no[...] naturali.

 molli

molli clystere ducunt aluum,paneq; loto cibant.Inuadit febris serius quàm pridie irrepserat,fuitq; remissior:tertio citius irruit,& acrius afflixit: uictum medici tenuißimum seruarunt: sequenti die (qui quartus

Venæ sectio

erat)uenis turgētibus,coctionisq; signis uisis,incisa basilica sanguinē mitti iubent, scyrupos iterant. Octauo

nepta cōge

ex cathartico(quod receperat de more,mānæ,reubar

ries & per

barum, triferam quam dicunt persicam,pharmacum

nicioſa,

solutiuum ex prunis,idq; quod ex rosis) aluum deijci unt.excreuitq; diuersorum humorum nonnihil. Ventriculus adeo deiectus est,ut attagenem aut perdicem du

Damna ex insalubri medicamine

diēs nausearet ac uomeret.Calor auctus est, nec dimi nuit amplius:flammeum apparuit lotium,omnia sympto mata intensiora.Horum factus certior,obseruo illo die naturæ motum,animaduerto proritādo sudori intētam esse,cutisq; obstructionem insigniter reluctari.His omnibus diligēter perpēsis,ac rite memoriæ seruatis,nūtiari medicis iubeo,ut mane cōueniremus.aduenīūt.Antistes,ut est φιλοσοφώτατος imperat in cōspectu suo di seri,nō oblitus miserabilis illius inscriptionis,Turba medicorum perij. Erant tres illi medici natu maiores,barba cana,aspectuq; reuerendi,apud uulgum nō

Tres medicorū formæ

postremæ claßis,purpurati,anulati,aurum ructantes, & smaragdos.eorum mores,ut postea compertum habui,maxime diuersi. Iccirco non patiens ego actorum rationem reddi,summam earum rerum,quæ ad officium meum magis necessariæ uidebantur,perstrinxi.o-

Occasio dialogi.

rationisque exitus fuit, potabilis aquæ temperato bal

balneo, mane proximo abluendum esse, & ni rigeret, iterandum sequenti die, camemelino oleo aut anetino spinam perungendam, interim pastillos ex seminibus diureticis, & scyrupos, si uoluerint, propinarent. Vbi finem fecimus, cœpit unus ex illis ridere, cui Diaulo nomen erat: arrisit alter Sobarus. Eusebius, qui tertius erat, nec laudabat, nec damnabat. Tum Diaulus illotis manibus, perfricata fronte, priusquam conceperit, pariens, quid hoc portenti est, quod in medium adfers iuuenis? Quæ noua remedia? fortaßis recordatus es piscinæ illius, cuius meminit euangelium, qua agitata ab angelo, qui primus inijciebatur, conualescebat. sed reiectis iocis caue deinde isthæc commemores, quæ nemo laudauit unquam, quibus nemo utitur. Sobarus. Turpe est de huiusmodi reuer ba facere, ordinemus quid debet comedere hoc mane, & ordinemus scyrupum, & relinquamus istas philaterias scholaribus. fortaßis latinissare uolumus: morbi curantur medicinis, non eloquentia (hisce enim emblematis tota erat distincta oratio, hisce uernabat flosculis) fortaßis uolumus iterum componere artem medicinæ.

Dulcis aquæ balneum esse lauandum.

BRAN. Simplicißimè & candidißime (ueneran de senex, ac probe) loquutus sum, & si præsciuissem uos tam iniquo animo hæc ferre, ne hiscere quidem fuissem ausus. Putabam libere quod senseram, exprimere posse. me non reclamante excandescitis. Rogo quicquid dixi boni consulatis. loquentis uoluntatem, non opinionem perpendite. Eusebius tunc, qui

tertius erat, Absit, ut candorem tibi ac pietatem uitio uertam, si talis esset sententia, qualis animus, continuò me subscribere uidisses, sed cum de huiusmodi re ambigam, alterutram partem, nec damno, nec affirmo. Hoc balneorum genus huius æui (quos nouerim) medici arcuere omnes. Contra communem usum operari periculosum est. Nec me præterit, nonnulla quò cõmuniora, eò esse peiora, idque sæpe melius esse, quod à paucis probatur. Vtcunque Branchaleo caue, ne dum cælum colis, terram amittas. negòcium sibi facessit, qui alijs refragatur. Iam scis uetus adagium. obsequium amicos, ueritas odium parit. Verũ si perstas in eadem sentẽtia, utrinq; in medium rationes adducantur, & si dilutis nostris, tuæ efficatiores erunt, expeditis pedibus me in tuam sententiam currere uidebis, herbamque porrigere. ANT. Video uos paratos ad pugnam, gaudeo, modo ne descendatis ad arma. Res est seria, iocis non est opus, non scommatis, non pusillanimitate. Aristotelia quiescere quiete, mori Platonica morte eum oportet, cui ueritas cordi est. Absint nugæ, supercilium, arrogantia, sint procul ambitio & auaritia, & si qua est alia teredo, quæ medicorum, in maximam nostram calamitatem, rodere animos soleat. Laudo Eusebij sententiam, uerum cum tanta nunc non urgeat necessitas, hora nanque aduenit capiendi cibi, placeat uobis (uiri eruditi ac mei amantissimi) huiusmodi disputationem in crastinum differre diem, tum exoriente sole aut more peri-

Modestus ac pius medicus. (margin)

Disputandi formula. (margin)

patetico deambulando, aut Academico sedendo meditati, differere pulcherrime poteritis. Nõ deest hic mollis & frigida gestatio, pictura admirabili, conspicua, & uice Platani illius apud Platonem, citriorum redolentium sylua, quæ ab æstuantis solis iniuria adscrere poterit (habitat enim Ghisianas ædes trans Tyberim ad fluminis ripam, quibus Romæ admirabiliores nullæ) delectabunt & horti mira florum suauitate fragrantes, topiario opere spectabiles. Aures suauißimo garritu mulcebunt aues, & nos dabimus operam, ut lingua etiam ac palatum conqueri non poßint, nec labor, pro tenuitate nostra erit irritus. Hæc ipse. Nos iussa capescimus, reuertimur mane, spectamus lotium, pulsus numeros scrutamur, nonnulla indagamus. Hoc officio functi in coronam sedimus, mihique ueluti natu minori loquendi prouincia demandatur. Rogauimus tum, ipsi obijcerent prius quicquid aduersus opinionem meam argumentorum possent, ne frustra tempus repetendo tereretur. DIA. Paucißimis me expediã. à medicorum consuetudine ne latum unguem discedere uolo. Balnea non sunt in usu, ego nolo eße author, scyrupus ex radicibus mihi exhibẽdus uidetur, et electuariũ ex seminibus cõmunibus frigidis, et si neceßũ erit post quartũdecimũ, soluere aluum, ex pharmaco dia prunis, rosaceo, reubarbaro, et reliqs. Sobar. Ego assipulor opiniõi dominii Dauli. Ant. Iã uidetes Eusebi et Brãcha in uos duos omniũ oculos eẽ cõuersos, ppetuum

Aedes & horti admirabiles.

Prima diuoratio d edim balum.

tuum silentium huic controuersiæ hodie imponendũ est,rogo tam arduam ac utilem quæstionem(ut uestri mos est)scilicet non illotis manibus tractate, paucioribus quoadfieri potest,citra tamen obscuritatem,rem absoluite,reiectis fucis,bractris,cincinnis differite.scopus sit ueritatis inuentio,et salus languentis. EVSE. Enitar pro uirili tibi morem gerere , si quo tamen in loco lapsus fuero,ignorantiæ ascribito non uoluntati.dixit,ac fixis terræ oculis cogitabundus aliquantisper permansit:deinde mira gestuum omnium compositione,doctus Eusebius hāc habuit orationem. Si amicitiæ causa ueritatis leges, quibus quotus quisque est, parére in primis debet , uiolari citra notam possent, si priuatum munus publico præponendum esset,unius tui gratia(amice Branchaleo) & ueritatis hostis euaderem,& commune bonum ne pili quidem facerem. Verum cum officium nostrum sit ueritati adesse perpetuò,intrepideq; pro ea digladiari, omnibus deniq; posthabitis uitæ ægri presto esse , & præsertim huius,cui(quod procul hinc sit)siquid sinistri accideret,ob eius maximas uirtutes,aliasq; dotes corporis,atque fortunæ munera,deflerent reges,lugerent musæ, omnesq; boni.Argumenta obijciã quibus μισόλȣξι balnea eliminarunt,quamuis non sim nescius nil mihi φιλάλȣϑε præstare posse gratius,ac iucũdius.Si quod ex balneo subsidium expectaremus, aluo deiecta illud sequeretur.Galenus.n. tertio regiminis acutorum hæc uerba scripta reliquit, Scias uniuersaliter, quod

Eusebij ad uersus balnea oratio.

Primaratio Galenus.

quod si balneum administratur ante corporis euacuationem, attrahet ad loca quæ sunt sub hippocondrijs materiam. & quæ sequuntur. Namq; balneum quamuis calidum, crassas materias (quales esse consueuerunt, quæ illic continentur) à uentriculo, intestinis, iecinoris sinu eluere non potest, tum ob distantiam, tum ob lentorem atq; craßitiem. ab alui uero solutione nõ expedit. prodest igitur nunquam. nulla. n. per artem tam exquisita euacuatio fieri potest, quin uirtutis sequatur deiectio. debili uero existente uirtute balneum esse noxium nemo ambigit. Porrò post euacuationem aut natura mouet aut non. Si mouet non eget ope medicaminum, & si egeret alijs à balneo præsidijs siue urinam ciens, siue sudorem iuuare poßet: sin minus aut propria imbecillitas in causa est, aut humoris ipsius ineptitudo. quodcunq; istorum fuerit balneum fieri prohibet. Huc accedit quod omne potestate frigidum uirtuti est inimicum, calori. n. naturali aduersatur, contrariando, deijcitur, extinguitur, mors sequitur. & ut multa simul argumenta conglomeremus, carnis obstruit poros, cutisq;, exhalare humorẽ non permittit. audi Galenum tertio de sanitate tuẽda. Sanè cogit clauditq; tum frigida, tum feruens aqua. hoc ne ipse quidem œdipus soluere posset. causã erga morbi intus detinet, seruat, cuius & ars & natura nil aliud quærũt quàm interitũ. ad hoc facinoris perpetrandũ complex fit & ipsa humiditas. hæc enim claudit, obstruit, atque obturat, cum sit craßitiei.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Galenus de tuenda sanitate

ueluti parens.at enimuero ueluti nõ contenta hoc dã no,aliud parit nõ minus malũ.putredinem auget. om ne enim humidũ(ſi Ioanni Meſuæ,Auicennæ ,Galeno, Ariſtoteli 4 meteorω n,ſi ipſi ſenſui creditur) eſt ma xime putrefactioni obnoxium.Fructus enim quo humi diores,eo facilius putreſcunt.aquæ gutta ſi in uulnus ceciderit,continuò in ſaniem conuertitur. aquam eſſe humidiſſimã pariter ac frigidam, quis eſt qui neſciat. quicquid uerò auget putredinem putrida febre lan guẽtibus peſtilens eſt.Nunc ad ea ueniamus incommo da,ad quæ quatenus eſt actu calida detrudit.Intendit febrem(quæ aliud non eſt quam calor)accenſa uiſce ra magis inflammat,ipſaq; bilis igneſcit .Etenim fri gidum quandiu eſt energia calidum, calfacit:aer dũ aquarius annum infrigidat,frigidus eſt:dum cancer æ ſtuat,calfacit & ipſe quod ambit. Conſtant hæc au thore ſenſu.Nec deſinamus Galenum ad partes addu cere:qui decimo Terapeutices ſcribit,Quicunq; hecti ca febre laborant,atq; ex ijs precipuè,qui iam mara ſmode febriunt,modo ijs alia nulla febris nec ex pu treſcẽte humore nec ex flegmone ſit adiũcta,eos om nes audacter lauabis. Ergo ſi ex putreſcente humore fuerit,lauare non expedit . Colligitur hoc neceſſariò ipſius exceptionis natura,quã negatio perpetuo comi tatur.Ad hanc ſententiam alludit et illa quæ primo ad Glauconẽ legitur,At qui ex multitudine laborãt,non ita illis mẽbra quã plurimũ fricare oportet, calfacere atq; alligare:à uino uerò et cibis abſtinendũ,et balne

[Margin: Quinta ra o. | Sexta ratio | Galenus. | Septima ra o. | Cõfirmatio Galenus.]

is

is etiã si febricitauerint. Hippocrates tertio regiminis acutorũ de balneo loquẽs secundũ antiquã tralationẽ. Quãdoq; est rectius ut minuatur usus eius:& quæ sequuntur. Non contemnendus Auicenna, secunda primi nocumenta balnei sic colligit. Facit inquit superfluitates ad membra in quibus est debilitas leuiter descẽdere:& laxat corpus & impedit neruos, & resoluit calorem innatum,& commedendi desiderium deijcit,& coeundi debilitat uirtutem. Tertia eiusdẽ subdit, Hæc eius impedimenta sunt, debilitare cor si multum morati fuerint:& facere syncopen & nauseã, et humores quietos mouere, et eos ad putrefactionẽ præparare, et cum eis ad mẽbrorũ nobiliũ receptacula declinare: ergo ab eis accidunt apostemata in occulto mẽbrorũ et in supficie. hæc ibi. Particulatim uerò loquẽs de balneo prima 4. de cura nothæ tertianæ prohibitũ est, infit, in ea balneũ: facit. n. descẽdere flegma indigestũ, propter illud q, effũditur ad locũ putredinis et permiscet humorẽ malũ cũ putrido: et resoluit subtile et facit remanere crassũ. Rasis inter classicos medicos nõ postremæ notæ uir, prorsus è salubriũ medicaminũ numero explodit, sic scribẽs. dico nõ uidi balneũ febricitãtibus in aliqua dispositiõe eẽ utile: maxime tamẽ ipsa uitare cõsulo in febribus putridis q̃tũ possibile est. Et in diuisionibus capite de tertiana præcipit, ut in cura tertianæ medicus uino et balneo prorsus interdicat. Eumq; sequuti sunt neoterici penè omnes: Fulginas, Herculanus, Nicolus, Conciliator, Mattheus, Gradius, Dinus, Iacobi, Arnaldus, Sauonarola

Hippocrates. Auicenna. Rasis. 16. continenti & in diuisionibus.

omnesq; huius æui quos norim. ij omnes in quæstionibus balnea laudāt:postremo (ut Cōciliator & Nicolus)oppositum suadent. Siquis uerò usus erat tempore Galeni,non idcirco idem nunc conducit: non enim (ut conciliator ait)eadem ratio corporum non uitæ, consuetudinis,aliorumque multorum:omnium rerum uicißitudo est:eadem res uno tempore prodest, alio obest. Huc accedit, quod si renitentibus cæteris soli uellemus uti & male cederet,omnes(ut sunt ad alienam iniuriam propensi)nobis culpæ uerterent:atq; iurarent nos hominem necasse. Nemo compos mentis huic se discrimini obijcere debet. Cum igitur balneum uires exhauriat sensibili caliditate,febrim uiscerumque æstum incendat,humores agitet,abscessuum causa sit: frigiditate itidem essentiali calorem naturalem pessundet,humididitate etiam obstruat, augeatq; putredinem: cum tot tantorumq; uirorum authoritate eius liqueat insalubritas. quotidianoque periculo comprobetur,cum nobis tutius iter per cathartica sit:scyrupis & catharticis utamur. Si qua ergo rationum siqua authoritatum, siqua est consuetudinis uis (quæ legis dubio procul uicaria est) in nostram classem uir modestißime migrato, nobisque suffragatus consule marsupio,umbratilemque istam opinionem reijcito: hisce interpollis Plinij manes ne lacessamus,horumq; peritorum senum sententiæ subscribamus. Dixi. ANTI..putabam Eusebi præcipuam in te uirtutem esse pietatem:ut nomen indicat ipsum,& experientia compertum

Diuersis tē poribus ca lē non pro desse.

Conclusio.

pertum habeo, esse maximam. nunc ambigo utra maior sit, pietas an eruditio: uideris ea iecisse fundamenta opinionis tuæ, ut nullo ingenij acumine, nulla arte dilui possint. Certe Brāchaleo, cordati hominis esse cēserem suæ assentiri sententiæ. satius enim est honeste cedere quam infœliciter certare. Vtcunque, si adhuc aliter sētis, tuere audacter opinionem tuam: nos etsi ægroti, attentas tamen præbere aures nō grauabimur. Tum nos attoniti penè atque exanimati, quò nos uerteremus nesciebamus: tamē inter illos mentis anfractus cogitare cœpimus, utrum melius esset blande assentiendo honori consulere, ueritate deserta, an pro ueritate ipsa ægrotique uita & barbarissando & blacterādo pugnare. Vicit pietas, cœpitque necessitas deos facere: loca in mentem reuoco è quibus mutuari aliquid poteram, dispono: deinde de more hæsitans, sic effutire incipio. Tanta est eloquentiæ uis, tantum ualet disserendi acumen (præsul prudentissime, uirique integerrimi) ut nulla ferè sit tam certa & constans mens quin facundiæ armis capi possit. Nō ab re de Orpheo & Mercurio fabulata est antiquitas, & syrenarum cātus picatis auribus metuit Vlysses: non mentitus est Cicero, scribens disputāte Carneade omnia fuisse ambigua. etenim dum doctus Eusebius inuehitur in balnea, dum flexanima πείθῳ linguā ac labra mouet, uix mihi ipse cōsto: & certe ni argumenta euidentissima, primorum medicorum authoritas atque experientia multos ab hinc annos oppositum demonstrassent, me

Oratio. eloquentia

in

in suã dubio procul sententiã traxisset. Succurrũt & Sileni apud Platonẽ: quibus docemur ac admonemur in rebus humanis lõge aliud unũquodq; esse q̃ frõte pol liceatur. Præsto est et antrũ illud apud eũdẽ, in quo li gati homines uix rerũ umbras prospiciebant. Latet sæ pe ueritas, rationibus fides nõ illico adhibẽda est, ad examẽ prius reuocare oportet. Quod si intẽtis, ut so lertis, auribus auscultaueritis, atq; æqua lãce ppenderi tis, spero duce ac auspice paracleto spiritu cognoscetis, tãto orationẽ meã esse ueriorẽ quãto sua politior ma gisq; ingeniosa. ANT. Etsi interpellamus parcas rogo: fidimus amore erga nos tuo. Olfacio iam multa & no ua et optima de balneis te dicturũ: huiusmodi materiã examussim intelligere opto, et cõsulere uitæ meæ non solũ inter morborũ angustias cõflictatæ, uerum etiã in trãquillo et quieto portu sanitatis quiescẽti, & me exo rãte, q; extra limites uagaris, uitio dabit nemo. At e= go, Obtẽperabo lubẽtissime, modo hi probi uiri ne suc cẽseant. Annuere illi. Tunc sermonem prosequẽs: prius q̃ ad argumenta descendã, quũ quorundã testimonio u ti opus sit, uolo inter nos cõueniat Hippocratẽ, Gale nũ, et post eos Auicẽnam esse irrefragabiles, et si quã do res expostulabit, ut citemus Aristotelẽ: Galenũ ue= ro, excepto Hippocrate, præponi omnibus uolumus. est enim fons ẽ quo absq; cõtrouersia haurire omnes, cuius sentẽtia cõcertantes Arabes suas dirimũt lites: et aduersari aliud nõ est q̃ uniuersã artẽ subuertere. et tamẽ atq; omnibus præferendã ducimus sẽsui cõcinen tẽ rationẽ: non cõtẽnentes Paulũ, Aetiũ, Oribasiũ, Ruf=

fũ,Archigenẽ Andromachũ,aliósq; Græcos: ex Latinis Celsũ,C.Felicem,Q.Scribonium, utrumq; Pliniũ,dico Secundũ & Valerianũ, Oct.Oratianũ,Q.Sereũ, & reliquos tot Arabes,tot interpetes barbarolatinos, etiam uulgares ac plebeios, omnes tamen adducere ostentationis esset,utilitatis nullius. adde quod nec breuis ambitus nostri laconismũ capere tot posset. Igitur ut sciamus quid sit de quo disputatur, in ipso limine balneum distribuimus in id quod arte concinnatur, & quod natura constat: hoc uero in id quod ex dulci aqua,ut à natura producitur,uel ex salsa,sulfurea, aluminosa,bituminosa,ferruginea,& id genus cæteris. Arte structum aut simplex aut compositum. simplex cuius sola energia aquæ mutata est: compositũ quod aut plantas aliquas flores uc,aut salem, aut nitrum aut sinapi recipit: in quo hædorum,iunicum, ueruecum capita bulliendo dissoluta sunt, quo nonnulli ad emaciatos atque consumptos instaurandos utuntur. Hoc Galeni temporibus fornicibus quatuor distinctum erat. Primus hypocaustum siue æstuarium dicebatur; Seneca sudatorium nuncupat, ibi sola ambientis caliditate sudor excitabtiur. Secundus labrum siue lauacrum, quo calida corpus lauabatur. tertio frigida, quarto madorem abstergebant. Hæc ex Galeno, x. Terapeutices. Rursus balneũ hoc Galenus .3. de sanitate tuenda scribit, scindi ur in ferues,temperatũ,tepidũ,frigidũ. Nũc altius ordiendo postquam rem tibi gratam facere cognoscimus, in primis disputabimus quam utilia sint ad

Diuisio balneorum.

tuendam sanitatem, mox ad morbos curandos. Dicimus igitur balneum arte paratum ex aqua potabili ad tuendam bonam ualetudinem esse summum præsidium, siue compositum siue simplex. Illud enim saluberrimum est, quod imminentium morborum pene omnium causam adimit: huiusmodi esse balneum probabimus. intemperiei nanq; absq; materia calidæ, balneu medebitur sensibiliter frigidum: frigidæ calidum uirtute recepta camemeli, aneti, & consimilium: siccæ tepidum: humidæ calidum, salubrium adhuc plantarum uim spirans. Istæ enim qualitates illis prorsus contrariantur: quæ omnes in balneo (ut inferius clarius elucescet) comperiuntur. Similiter morbos declinat materiales, humores absumens ac destruens qui causæ sūt, & prohibitam transpirationem (ut aiunt) cutem reserans, tollens. Plurima morborum pars euenit, aut ab acribus, mordacibus, fumidis ac fuliginosis excrementis, aut à crudis crassisq; siue putridis siue non putridis: et maximè si cutis obstructa fuerit, ac proinde excrementorum exitus prohibitus. In omni enim nutricatione priusq̄ cibus assimiletur omni ex parte, corporiq; nutriendo uniatur, dum multiplex fit concoctio, nō nihil superfluere opus est: quod per diuersos meatus natura salutis prouida excernit p̄ aluū, uesicā, os, nares, aures, oculos, ac cutim, quod postremū aut sudore fit, aut insēsibiliter sēsibiliter tamē sordescēte cute: qs enim nō uidet si decē dies illotus p̄māserit, dū se postea lauat in malluuio turbidā ac sordidā aquā & illuuie. eijcit

...ntētia ...uidentissimum argumentum.

...Quomodo excrementa generentur pulchra speculatio.

eijcit natura paßim seruãdæ uitæ sollicita quicquid su perfluit sordiũ ac putredinis:purũ enim tactũ ab im puro putrescit.huiusmodi igitur excrementa, impedi taq; exhalatio causæ sunt ephemeræ,tertianarũ,quo tidianarum,quartanarum , cephaleæ,scotomiæ,apo plexiæ,comitialis morbi,furoris,anginæ, pleuritidis, catarrhi,calculi,podagræ,et id genus cæterorũ.hinc erisipelata,œdemata,scirri,phimata,psoræ,carcino mata,herpetes,elephantiases,quid non morborum pa rit disposita causa?hæc ita se habere,scio neminem ue strum fugere,qui in propriis istorum morborum ca pitibus legistis,centies denique uidistis,paucas à san guine,innumeras à pituita,à bile excitari . Balneum uerò recludere cutim,crudos concoquere,fuliginosos acresq; excire,argumento hoc euidentißimo proba tur.omne(licet substantia frigidum)quamdiu est tactu calidum,calfacit,& effectus caliditatẽ consequẽtes in ducit,experientia liquet hoc.ambiens nanq; aer idem subiecto est æstiuo tẽpore & hyberno:hoc tamẽ frige facit,poros astringit,excretionẽ prohibet,cutim ob durat:illo calfacit,aperit,exoluit.Ista cũ sensus testimo nio manifestißima,nõ ijs opus esse uidetur,que Aristote les,Hippocrates,Galenus,et Auicẽna scribũt,quorũ sẽ tẽtia nõ semel aut bis ista cõfirmare poßẽ:pariter aße rere debemus calfacere aquã quãdiu calet.quod si q s ceruicosus adhuc inficiari uult,is lebeti cũ maxime fe ruet digitũ intingat,et neget si calfacit,proprij calfaciẽ tiũ effectus sequũtur(quos Ioãnes mesue in canonibus

Diuersi morbi.

Quæ sensu & ratione constant,ho minum au thoritate cõ firmare nõ est opus.

quarto meteorum Aristoteles, quibus trium medicorum uolumina scatent) reclusio apertióue, excretio, incisio atq; attenuatio, concoctio, exiccatio. Hæc omnia ad tactum usq; & uisum ob Diaulum reuocare uoluimus & Sobarum: nam Eusebium eodem loco aduersus me usum esse non sum oblitus. Balneum igitur calidum obstructionem reserat, quicquid fuliginosum, fumidum atque acre est excernit, quod crudum est concoquit, idẽ concoctum exhaurit: auulsis ergo radicibus, quicquid inde morborum accidere poterat, ab humano corpore prohibet. Sed obijciet ingeniosus Eusebius, si crudos concoquit, cur Galenus in febribus humore existente crudo, interdicit balneo? Dicimus huiusmodi cruditatẽ habere gradus. Galenus intelligit de maxima cruditate, quæ balnei caliditate concoqui non potest. Dignum hoc loco speculatione est, acerbiores succos balneo ad maturitatẽ deduci posse à medico tuente sanitatem, quã febrem curante. potest enim uti intensiore caliditatis gradu, qui febricitantibus maxime contrarius est. Hæc aliena fide non egent, sed si in re tam clara testes exquiritis, audite in primis Galenũ, 3. de sanitate tuẽda sic scribentem, Si probe balneum adhibeas, ipsum quoque apoteraphiæ pars est, siquidem duras densasq; partes emollit, excrementum putreq; si quod intus ad cutem hæret, euocat. Eodemq; uolumine, Simili ratione & medij temperamenti aquis esse lauandum, uerum fateor. Ea tamen quæ antea dixerat non omittamus. Dulcium calfactarum aquarum si media temperie sint, uis calida &

[Margin notes, partly cut off: ...aliditatis ...ectus. / ...biectio / ...rdines ...uditatis es... multos / ...alenus.3. ...e tuẽda ...nitate.]

da & humida est:sin tepidiores sint, humida & frigi da:quod si iusto calidiores fient,calida quidem,sed nõ perinde humida. & infra. Euenit tamen ex accidente ut aut per halitum digerant humores,aut uires firmēt. & quæ sequũtur. Quarto eiusdē opis. Quoniã ergo duo prima sunt,quibus intentus sit oportet,qui huiusmodi medebitur affectibus, crudorum siue semicoctorum qui ante sanguinis perfectionem fuerunt,percoctio,et acrium ac mordacium qui secundi sunt & sanguine posteriores æductio: abstinere eos conuenit ab omni ualido motu, blande uero unctos atque oleo perfrictos perquam suaui lauare balneo, inde in ocio abstinentiaq; habere atq; etiam somno si fieri potest:minime ignorantibus nihil esse,quod æque concoquat ea quæ cõcoqui possunt; & malos succos per halitum digerat, sicut somnus post balneũ. Cũ igitur primo die experti an facile finita laßitudo sit, similiter grauatũ hominẽ cernimus, tum mittendus in balneũ secundo etiam die est:tum quiete abstinentiaq; habendus. Aeque uerò & si iterum & tertiò oportere uideris, itidem ieiunum lauabis,quietem ac somnum ipsis lauationibus interponẽs. Audire etiã ne pigeat,quid de Primigene Mitelenæo quinto eiusdẽ lib. scriptum reliquerit. Cum de Primigene audirem,nisi lauaret, omnino febricitare, collegi ratione eum fumida excrementa gignere, quæ transpiratu emitti postularent. Cæterum cum densior cutis esset,quàm ut ea transmitti omnia sineret, collecta sub cute calorẽ excitare. Itaq; balneũ huiusmodi

 naturis

naturis utilißimũ esse, nõ ob id solũ quod fumidũ euo cet, sed etiã quod humectet, idq; dulci humore. Et infe rius, Quin etiã alios quosdã uidimus quibus mordax calor erat similiter ut huic, nõ tamẽ una intermißione balnei febricitabant, propterea quod per sudorẽ ex crementa ijs uacuabãtur. post subdit, Itaq; etiã alteri cuidã, cui æq; ac illi mordax calor erat, tãetsi balneũ uno die intermittebat, contigit nõ febricitare, propte rea quod nec studijs deditus erat. hæc Galenus. quã al ta uoce, quã sonora in sanitate seruanda balneũ cele brat? & præsertim corũ, qui interdiu noctuq; sese stu dijs macerant. Erat enim Primigenes, ut ibi Galenus ipse testatur, nemini peripateticorũ sui tẽporis secun dus. memini etiam tertio de sanitate tuenda legisse hæc uerba. Nã quoniam à uigiliis & tristitia magis gra ciles magisq; aridi, ac minus dicto audiẽtes planè cer nuntur, siccius existimandum ijs corpus esse redditum eiusmodi affectus partim molli frictione cum multo o leo, partim temperato balneo sanatur &c. Cresceret in immẽsũ oratio si omnia loca recẽsere uellẽ, quibus quã salutaria sint seruandæ incolumitati affirmauit. ea tantum adducamus, quæ quasi anacephaleosim fa ciens, decimo terapeutices expreßit, Si quis balneũ in gressus non inhorruit, sed remissa est illi laxataq; cu tis, huic sanè necessariò prædicta succedent, excremẽ torum uacuatio, æqualis per omne corpus calor, ex iguorũ meatuũ rarefactio, densatorũ fusio, et reliqua Inferius hæc itaq; ex õnibus quæ de balneis retulimus, una

Quàm utile sit balneum literatis uiris.

Gracilitas & siccitas balneo curatur.

Gal. x. Terap.

Ex temperato balneo quæ succedant.

una summa colligitur, quod uacuatur quidē quicquid in corpore uel fuliginosū uel fumidū fuit. Cōsistūt uero in naturali symmetria tum caro tū ipsa cutis, solidarū partiū ariditas corrigitur, et calor nō modo is qui ex lauacro accessit, uerum etiam qui prius fuit ex frigidæ usu summouetur. Eiusdem libri. xiij. uolumine inquit. Plethora, hoc est, plenitudo tum sanguinis mißione tū frequēti balneo curatur. Ei succinit interpres Auicenna secunda primi scribens, Iuuamenta balnei sunt somnum facere, aperire, abradere, resoluere, digerere, & nutrimentum ad cutis superficiem attrahere. & alio capite, Est etiā cum balneum resolutione calfacit, et cū inuenit nutrimentū quod nō fuit digestū, aut inuenit humorē frigidū qui nō fuit maturatus, illū digerit, et hūc maturat. et alibi, Qui sanitatē uult cōseruare, balneū debet ingredi postquā cōcoctū est quod est in uētriculo et hepate. Hippocrat. 2. de ratione uictus, scribit, Dulcis aqua madefacit ac refrigerat, corpus enim humidū facit. et inde. Calida balnea ieiunum emaciant ac refrigerant, nam calorē de corpore et humiditatē trahūt. caro autem humido uacua corpus refrigerat: saturum uerò calfaciunt et madefaciunt, & quæ superant in maiorem cumulum diffundūt. contra frigida uacuum corpus calfaciunt, et aliquatenus frigefaciūt, saturū uero siccāt, quodq; est frigidū siccitate complent. Non lauari uerò nec ungi humido consumpto siccat. Hæc sunt noua illa remedia, quæ supra mille & quadringentos, immò

Epilogus effectuum quos balneum inducit

xij. tert.

Auicenna

Hippocrates.

Balneorum affectus.

Non lauari quid sequatur.

duo milia ab hinc annos in maxima celebritate & usu frequentissimo fuerunt. Sed iis inauditis, nonne solo hoc argumento moueri debent, qui Romae degunt? quotidie uidēt Antonini Caesaris aliorumq; thermas, perinde ac unū ex septē orbis spectaculis, tanto sumptu, tanto labore aedificatas, uectis ab ultimis penè orbis regionibus immensis columnis, ut adhuc montes ex quibus erutae fuerunt, de Romana potentia conqueri uideantur, & mare gemere, quod tam graue ipsum presserit onus. Num arbitrandum, ob delitias ac uoluptates, frugi, sapiētissimumq; imperatorem, cuius tēpore Galenus ipse Romae florebat, tantum pecuniae erogasse, tantum studij ac laboris impendisse, quē promptissimum ad curam corporis. 6. de sani. tuenda Gal. testatur his uerbis. Antoninus enim imperatorū, quos ipsi uidimus, promptissimus ad curā corporis uenit. Et si haec coniectura non mouet, moueat haec altera, quod ipse, ipse inquā Gal. quotidie lauabatur: ut Pliniū, ac Caesares, Homericos proceres, Callimachi Pallada, innumerabilesque illustres ac magnos uiros taceam φιλολούτρους, qui ad centesimum usque annum peruenerunt. haec insuper ibidē leguntur, Ergo quod ipse facere consueui diebus iis, quibus uel propter infirmos uisitandos, uel ciuilia negocia, putaui me serius ad balneum accessurum, dicere non grauabor. & x. Terapeutices. Quippe simile quiddā nobis accidere uidetur, cum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit cum tingitur & reliqua.

At

At memoratu dignum est quod subdit: Atque huius rei causa ad imbecilla corpora inuenta sunt balnea, quae ea praecalfaciant, atque ad frigidum solium praeparent. Non dißimile quidam faciunt, qui sine balneo frigida utuntur, cum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt: siquidem cuiusmodi nobis est balneum, eiusmodi est illis exercitatio, & quae sequuntur. Nemo igitur ambigat ad seruandam sanitatem balneum docta adhibitum manu saluberrimum eße praesidium. Nec minor eius est uis ad morbos curandos, tũ eos qui mẽbratim affligũt, tum eos qui uniuerso corpori noxam inferunt. Galenus in Cephalalgijs confugit ad balneum. Hippocrates tertio regminis acutorum, balneo lateris dolorem sedat, peripneumonicos curat, quod screatu educendum est maturat, facilem anhelitũ reddit, & sedat dolorem, lenit iuncturas, cutim humectat, lotium cit, capitis grauedinem adimit, & nares emollit. Haec omnia enarrans Galenus cõfirmat ac probat. idémque Auicenna, Io. Mesue ad fluxum uentris, balneum ad caelum efferunt. omnes in ephemeris febribus commune praesidium balneum esse conueniunt. Scatet balneis totus Terapeutices octauus liber. mementote illic q̃ honeste duos illos medicos solam inediam praecipientes, deluserit, ipse bis in die aegrotum lauans. Recordemur quam acriter decimo uolumine Philippum, & quicunque (pace uestra dixerim) uoluerint esse Philippo similes, balnea damnãtem increpet. Videtur (inquit) Philippus ignorare

Balnea ad imbecilla corpora sunt inuenta

Exercitatio balnei uicaria.

Galenus.

Hippocrates.

Diuersorũ morborum cura per balnea.

re q̃ salubris res balneũ sit, et quæ sequũtur. Hecticas uero febres nemo est tã barbare ac praue institutus ex ijs qui aliqd literarũ monumẽtis mãdarunt, quin balne is curet. Vnde ergo irrepsit iste ueternus, ne furorẽ di xerim, medicorũ cerebro, ut balnea ab ægrorũ domi= bus prorsus expulerint, nec uti aliquo pacto uelint? hoc dicere non erubescã, aliud nõ esse in causa, ut tã paucæ hac tẽpestate hecticæ curentur, q̃ balneorũ neglectũ. Solis enim lacte & testudinis carne, quæ ambo calida sunt, extinguere febrem contendunt. Etenim citra au= toritatem quid respondebimus, rebus & naturæ sic ar= gumentantibus. Ephemera & hectica simplices calo= res sunt. frigida igitur perpetuò remedium erit, si ue= rum est quod omnis cura fiat per contrarium. Ait e= nim Galenus xi. Terapeutices, Quippe ipsius frigida pota perpetuo est remedium: & decimo, Ac siquidem omnia curiose administrabuntur, tum quo ad balneum, tum quod nutrimenta spectat, utiq; sanandi eum quem marasmus consumit, spes est. Et octauo ex Hippocra te, febris omnis præter naturam est, ideoq; uictus rati= onem humidam frigidamq; exigit. Si quando igitur ua riatur, non ratione febris illud fit, sed causæ: sed de his hactenus. Ad putridas nunc febres descendamus, et ne inanibus fabellis uos detineam, de balneo in hu= iusmodi morbis sic sẽtimus. Afflictis febre putridã bal nea temperata ex aqua dulci arte adhibita prosũt. Si gillatim uero discurrendo dicimus. In exquisitis ter= tianis (& si raro acciduñt) balneo uti uel inter ini=

Prima senten tia

ea expedit. In nothis impurisue, non admodum turgen te corpore, simulac concoctionis notæ apparuerint. Si maxima plethora fuerit deiecta aluo, in ijs tamen omnibus uirtutis, & eorum quæ uirtuti ancillantur, assensum postulo, ipsarumq; insuper rerum, quas non naturales uocant. Ex his infero eos, qui solis scirupis & catharticis has febres curare uolunt, exorbitare nimium, atq; abuti arte. Istarum primam dilucidam faciemus hoc modo. De febre putrida in commune & qua putrida est, xi. Terapeutices Galenus accuratissime dißeruit. testis est ipse autor in principio libri sic scribens. Febrium quas putrescens accendit humor, primæ & cætera. Nunc unico contentus formo hoc epicherema. Illud remedium in putridis febribus saluberrimum est, quod febrilem calorem extinguit, & causam multifariam contrariando adimit, huiusmodi balneum est, igitur saluberrimum. Prima antecedentis pars apud eos qui oculis non carent & manibus, probatione non eget: uerum pro his qui solo utuntur auditu, citemus Galenum illic ita nos docentem; Quisquis propositam sanaturus est febrem, hic simul causam eius adimat oportet, & calorem qui ab ea excitatus est refrigeret. hæc ibi. Sed obsecro uos per Christianam pietatem, deposito omni affectu, attentis auribus accipite, quæ decimo eiusdem absolutißimi operis scripsit, Hæc igitur causa est, cur uulgo medicorũ ignotũ sit, et quòd febriũ omniũ, quà febres sunt, proprium remediũ rifrigeratio sit, siue

Tertia.
Quarta.
Hallucina[tio] medicoru[m] uulgus ac plebem, q[ui] solis potio nibus omn[es] putridas [cu]rant.

Galenus.

Euidenti[ssi]mum arg[u]mentum.

Galenus.

ue ea talis actu sit, siue potestate. Et quod alia multa ex accidenti febrem refrigerantia, sunt remedia, de quibus & dictum nonnihil in præcedentibus est, & in sequentibus dicetur. Quædam namque complicatam quodammodo duplicemque facultatem habent, ita ut & prima ratione (seu mauis per se) proficiant & ex accidente: quod genus balneum est, liquet igitur febrem, qua ratione febris est, balneo curari. Ergo & materia exquisitæ tertianæ, imò colera quatenus talis, eodē medicamine abolebitur. est enim febri consimilium qualitatum ac naturæ. At similium cura similis est. Obijcies, materiam excernendam esse, quod febri non contingit. Respondemus temperata caliditate balnei (ut superius demonstratum est) aptissime & citra impendiū euacuari. nullus enim humor facilius per cutim expungitur quàm bilis. Nanque humorum omnium tenuissimum est, suapteque natura à centro ad circunferentiam expanditur, igni in microcosmo similis. Quocirca ad educendam bilem conuenientissima regio est cutis: argumento sunt naturæ motus cum particulares, tum communes. Videre licet tertianarū paroxismos semper fermè sudore terminari. ait Auicenna à Galenicis thesauris mutuatus, cum uideris paroxismum incipere cum rigore, et terminari cum sudore, scito esse tertianam communem, id est crisim ipsam frequentius fieri per sudorem quàm per quoduis aliud euacuationis genus. Nec in uerè exquisitis, puris ac legitimis tertianis humoris concoctio expectanda

expectanda est,ut in alijs. craßities enim & tenacitas humorum,qualitates illæ sunt, quæ impediunt quò minus per cutaneos meatus excerni poßint.concoctio uero bilem craßam reddit ac lentam, ergo ad huiusmodi excretionem magis ineptam.Porrò superius Galenus docuit balneo quicquid acre,fumidum,fuliginosum ex pirare,huiusmodi bilis ipsa est. Quid plura? audimus,uidemus,tangimus quanto quippiam acutius,quanto tenuius est, tanto exire per angustos meatus facilius. Vnde Glauconē suum priori libro sic alloquitur.Balnea uerò ex aqua potabili prosunt,tū quia aliquid bilis educunt,tum quia qualitate sua plurimū iuuant:nam huiusmodi balnea humectant ac potentia refrigerant.& subdit,Atqui balneis admodum delectantur,si bis in die laueris non deliqueris.In ijs nulla de cōcoctione mentio fit.postea sequitur,Si uerò cōcoctionis signa apparuerint,si sæpius laueris,non errabis.Ergo superius intelligit sine concoctione. Confirmant quæ dicit in cura nothæ proximo capite,scilicet,Neq; statim circa initia balneare expedit,sed cū primum coctionis signa apparuerint:perinde ac diceret non est utile uelut in exquisita, in hac,corpus cum febris incipit,abluere .Certe aliam ob causā dicere Galenus ista non potest,nisi ut quo interstitio nothæ ab exquisitæ cura discrepet,doceat.Ecquænā alia differentia eße potest quā hæc? Formo igitur hoc argumentū. Aliquo tēpore balneum conuenit in legitima, quo nocet in notha.si enim eodē tēpore tūc utriusque

materia

itia ablu-
re confe-
Primum
gumentu-

Galenus.
Secundu-
argumen-

Tertium
Galenus
quartum

Idem.

Enarrat-
uerboru-
Galeni.

materia esset pariter disposita, proindeq; eiusdē qualitatis. in spuria uero post signa cōcoctionis utile est, in exquisitio ergo & post tales notas, & ante. Omnis huiusmodi ratio tēporis ab humoris ipsius aptitudine sumitur, quæ à crassitie, tenuitate, tenacitate, atq; fluxibilitate proficiscitur. Habet tamen quemadmodū & alię res, pura tertiana suos gradus, ut una pura, alia purior, alia purissima nominari possit. ultima inuētu rarissima est, de qua nos loquimur, et si quādo accidit, solius potu frigidæ & dulcis aquæ balneo curatur. Auicenna uerò cum prima quarti, cap. de cura tertianæ puræ præcipit, ut nō nisi post cōcoctionē lauemus, de pura loquitur, tum quia frequētior, tū quia minus hoc modo errabimus. Ego quidem si quid duodecim annis quibus artē exercui medicā, omni adhibita diligentia obseruare potui, uix quatuor puriores tertianas offendi, tantū abest ut purissimas. Sed ad medicorū Homerum reuertamur, xi. de morbis curādis. Itaq; tum maxime eos (id est putrida febrientes) cum fiducia, uel in balneo lauamus, uel ijs quæ habitū rarefaciunt medicamētis utimur, uel aquā frigidā uel uinū ad bibendū damus, cum notas humoris cōcoctionis cernimus: & infra, Si mediocris est febris, & uires non ualidæ, sed cum notis concoctionis, his qui ita se habent, balneum prodest. inferius, Quare in cura istarum febrium quo ad licet agendū, ut quæ minus calfaciat, materia deligatur, aut si qua inueniri potest, quæ non calfaciat, (quemadmodum in hoc casu balneum) utiq; ea est pe

ttiua

tenda. Hisce subdit hæc, Si horror loco non acciderit, nullumq; primæ notæ uiscus sit imbecillum, quodue multitudo crudi humoris in primis uenis non contineatur, ex balneis duo hæc ægro compendia accedent, & quod redundantiæ humorum aliquid uacuabitur, & quod multum febrilis caloris transpirabit. Paucisq; interiectis, Quippe balneum totum corpus euacuat tum quod fumidum est ac fuliginosum digerit. Vlterius, In progressu tamen morbi (& loquitur de quacunq; putrida) quo tempore absumpta iam superuacua sunt, et tũ cruda tũ putrescentia concocta, et cataplasmatis relaxantibus et balneis intrepide utare. Quid de his uobis uidetur grauissimi patres? aut à Galeno deficere opus est, aut confiteri in febre putrida certis temporibus ac dispositionibus nihil esse æque salubre ac balneum. Sed iam satis superq; hominum autoritatibus immorati sumus, suauissimo speculationis nectare nunc reficiamus animum. Si quid obstaret quo minus balneum conferret in putridis febribus, esset humoris ineptitudo, at concoctã materia non est inepta, impedit ergo nihil. Concoctio enim cum putredinem inhibet, tum eas qualitates remouet, quæ exitui impedimento sunt. namq; quod fumidum est ac tenue crassũ reddit, quod crassũ ac lẽtum, liquat dissecatq; proindeq; disponit ad euacuationẽ. Nec op9 esse opinor omnimoda cõcoctione (ut probus quidã senex in cura Cardinalis Barẽsis cõtra nos argumẽtabatur) Quẽadmodũ enim nec natura, nec medici errãt, quãdo semicoctã

Galenus.
Balneõ quæ prohibeant.
Balnei commoda.
In nothis et in qualibet putrida cõcocta materia prodesse balneum.
Ratio.
Concoctio quid faciat.
Non necessũ est materiã esse perfecte cõcoctã.
Primum argumentum.

materiam passim atq; suauiter educunt, illa crisim in plures uices distributam faciens; hic materiam minuẽtes, sic nec balneo delinquemus, si ad cutem tendentem exceperimus. Obiter *hoc dicere audeo, uix semel uidisse catharticum tribui indicijs apparentibus perfectæ concoctionis.* Porrò *(ut repuerascere bono omine incipiamus, Galeni propositio indefinita est, quæ æquiualet particulari. Cũ enim ait signis concoctionis apparẽtibus nec omnibus signis dicit, nec perfectæ cõctionis.* Porrò *eo tẽpore educere eam portionẽ potest, quæ prima est, à qua febris ipsa dependet, bilem dico.* Ad *hæc accedit, quod cum uim habeat cõcoquẽdi, poterit semicoctum humorem concoquere.* Si *hunc enim non potest, nec aliquem alium. cum ergo mediocriter coctum digerat, & digestum euacuet, quid dici salubrius aut existimari potest? Isti duo termini circa materiam putridæ attingendi sunt, cõcoctio & euacuatio.* Nec *nos adeo rudes sumus, ut arbitremur quancunq; cruditatem posse concoquere, atque humorum quamlibet quantitatem educere: scimus ex philosophiæ sacrarijs, effectum non sequi, nisi ex iusta proportione uirium causarum suarum.* Romanam *arcem pugnis aut lapidibus iactis, dirui non posse, quis est qui nesciat? nutantẽ uero ac labantẽ bõbardarũ imeptu uiolẽtiaq; nõ admodũ difficile. sic mediocriter dispositum humorem, nec nimium, balneo ad promptitudinem deducere, atq; euacuare rationi consentaneum.* Nos *morbi Gallici materiam incisam ac dissolutam uirtute bal-*

nei

[Marginal notes, partly cut off:] ecundum. · ertium · uartum. · alneum cõ oquit semi rudum. · olutio ta= tæ obiecti nis · heorema

nei uidimus, quæ adeo rebellis, pertinax atq; indomita est, ut perpetuos morbos, saxeaq; tubercula (ut in cred sæpius apparent) parere consueuit. Et si non tam forte id eligã ad tertianã, quod proportione respõdeat, adde q si eadẽ decoxero, qbus illi suos cõficiũt scirupos, di gerã extrinsecus ut illi faciũt intrinsecus. Et cũ materia post cutim latet, lõge aptius et elegãtius, calidiateq; in tensa, & uim digerendi augebo. effectus enim causæ re spondent suæ. Balneum igitur ex aqua potabili quo de cet ingenio, & coniectura adhibitum, quod paratum est materiæ excernet, quod semicoctum concoquet. Ea dem qualitate cutim recludet, ut preconio autorum no strorum superius constitit. Aridam calidamq; intempe riem, siue primorum uiscerũ, siue totius corporis, ad su am harmoniam reuocabit genuinis natiuisq; qualitati bus. Causas ergo omnes putridæ febris detruncat. tres enim esse non oscitanter è Galenico penu deprompsi mus, scilicet, omißis procatarticis, impeditam transpi rationem, intemperiem, & putridum humorem. Horũ unicuiq; contrariari balneum abunde probatum arbi tror. ex quibus omnibus propositum á nobis epichere ma, imo epistemonicum syllogismum, acri iudicio ui ris, scilicet balneum febrilem calorem extinguere, & causas rescindere, sic (ut opinor) constat, ut si quis ne garet, parmularius esset (quemadmodum apud Fabi um orator ille) rationi deniq; ac sensui repugnaret. Si uerò plethora (uti diximus) nimia fuerit, pharmaco prius purgandum censemus. non enim à balneo ultra

Balneo n... teriam m... bi Gallici... geri & e... cuari.

Recludit poros.

Tres caus... putridarũ febrium.

uires expetere debemus. Quoquomodo se habeat, mollem clystrem semper praeponendum affirmamus, quādo alui excrementa, & quae proxima illis, & loco et crassitie ad excretionem balneo faciendā inepta sunt.

onclusio. Cum igitur in hac tertiana febre non modo concoctionis apparuerint signa, sed cum clystere, tum pharmaco deiecta aluus sit, eductisq; uentriculo & intestinis, proximioribusq; uisceribus, excrementis atq; humoribus, secundum cutim conditae materiae remanserint, naturaq; expungere illas sudore gestiat, transpiratio impedita sit: refrigeratio maxime necessaria, tum ob febrem tum ob intemperiem, aetas florens sit, tempus anni calidum, nullum ex proceribus uiscerum adeo imbecillum, ut fieri hoc prohibeat, balneum prae caeteris remedijs praesentißimam feret opem, pharmacum uerò maxime noxium ac perniciosum. Quid enim est, quod uentriculo, iecinori, capiti, cordi magis officiat q̄ huiusmodi medicinae, si mera toxica, medicamina nuncupari possunt? Iam in adagium uenit, medicinam quālibet naturam sapere ueneni. Praedicant hoc ueteres, recentiores non discrepant, sensus & ratio confirmāt. Humores naturae per sudorem excernenti à circunferentia reuocans ad centrū impedimēto est, calidā intemperiem auget. Dumq; è longinquis corporis partibus attrahit, nonnihil bonorum qui in propinquioribus sunt, educat oportet. Porrò si humores diuersi sūt, si loca deniq; diuersa, qui fieri potest, ut idem euacuationis genus semper cōueniens sit? Nec pharmaca dam

-harmaco -m dete- -tio.

namus

tamus (alioqui utilißima) sed hanc perniciosā frequē tiam, tumultum istum (pace omnium dixerim) abusum medicaminum. Video paßim reiectis alijs, siue per in curiam omißis ad ea omnes, quos norim, medicos cōn uersos. Memini in ægrotum incidiße qui uiginti dierū spacio, quinque medicorum impulsu, cathartica uorauerat: quod ferreum, quod Adamantinum corpus tantæ non succūbere uiolētiæ potuiſſet? Certe uereor, & doleo quam maxime, ne plures necauerint pharmaca q̄ gula & gladius. & citra cōtrouersiam, existimo, inter alias huius temporis calamitates, hanc esse uel in primis cōnumerandam. O abusum maximum, ò cōmunem perniciem, execrabilem pestem, lōge ipsis febribus peiorem. Testis est ipse humanarum mentium conditor & afflator Opt. Max. Deus, non oblatrandi, non lancinandi causa inuehi in ψευδιάτρους, sed orationem meam à cādore atq; pietate totam proficisci. Quis non stomacharetur uidere quosdam sic se ad cathartica contulisse, dedidisse, ut nec Ponthus & Bithinia uniuersusque Oriens radicis barbaræ, Caßiæ, & Scamonei sufficientē subministrare quantitatem possint? Excanduit animus, dum ista recordor, nec intra limites me cōtinere poſſum. ad seria reuertor, de his dilis fusius dicturus. Igitur si humanæ uitæ hostis pharmacū est, si uenenū, usq; adeo ut paululū modū excedēs necet, aut ad suprema pericula deducat: Aqua corporibus nostris familiarißima, amicißima, ut uel terminos egrediēs, nocumentū uix sentiamus. Insuetū illud, hæc

Aquæ la... & cōpa... tio cum neo.

inconſuetis etiam cõſueta magis, illud ingreditur, hæc foriſecus alterat, illud ſimulac hauſtum eſt corrigi non poteſt, hæc ſi obeßet, quod ex rigore cognoſcitur, citrà impendium amouetur. qualitas illius, excepto ueneno, intemperiem auget, febrem intendit: hæc uerò & temperat, et febrem frigiditate ſua extinguit. illud naturam mox à ſudore, ſanitate potiturã, impedit: hæc ſic proficiſcẽtem adiuuat calfacta. Galenus ſemel aut bis illud in febribus nominat: atq; laudat hac uniuerſa methodus atq; curandi ars ſcatent. ſed quid opus eſt eam laudare, cuius beneficium nemo non ſentit? quæ neceßitate, ſi manum ſubtraheret, laudari cogeret? hæc nos pia parens uagientes excipit, ſordentes abluit, fetorem remouet, uix nati ea aßueſcimus, mane ac ueſpere bibimus, carnes elixamus, fercula paramus. quid plura? ſi aqua humanum corpus magna ex parte cõſtat. Thales Mileſius, unus ex ſeptẽ illis græciæ ſapientibus, aquam principium rerum naturalium eſſe dixit. non ab re plerique aquam nominari putauerunt, quod ea uiuamus. quando citra ſuam opem ne unum quidem diem uiuere poßimus. Quid igitur familiarius? quod à teneris unguiculis nos comitatur, naſcentes non debilitat timemus adulti? Galenus propter imbecilla corpora balnea inuenta ſcribit, et nos quauis debilitate territi balnea explodimus? Ipſe maraſmode, hectica laborantes uelut ultimo præſidio, balneis curat, & nos decimo tertianæ die, uix ſemel deiecta aluo, in corpore cuius tota debilitas à grauamine

Marginal notes (partly cut off): ...omines aſ ...tos longe ...s aquæ ...àm phar ...cis. ...ales Mileſius. ...lenus.

mine dependet, amicam uim balnei metuimus. cur ista debilitas non deterret potius ab exhibendo pharmaco, quod longe maius requirit uirtutis robur? Cur etiam cruditas, cum non minus requiratur ad soluendam aluum cōcoctio? manifesta hæc sunt & ante oculos posita, aut negare Galenum, Græcosq; omnes, ipsumq; Aristotelem, qui in metaphysicis alijsq; locis explicans quod modis sanum dicatur, balneum semper ponit, ut missa faciam quæ in enciclicis leguntur quæstionibus, rationem deniq; ac sensum: aut nostra confirmari oportet. Cæterum obiectiones eruditißimi Eusebij (bona ipsius pace) confutandæ diluendæq; sunt, & si ex superioribus, ad fontes eos digitum intenderimus, è quibus omnis huiusmodi ratio hauriri potest. Nec adeo lippus sum, quin uiderim alienā personam sumpsisse Eusebium, dißimulasse quis nescit Glauconem Platonicū, Ciceronianum Antonium in Oratore, & dum eloquentiam damnat, acerrimum eloquentiæ assertorem Ioannem Picum, sapienter imitari uoluisse. Seruata itaq; serie respōdemus. Primæ ratiocinationis uis erat, post alui deiectionem ob uirtutis qui sequebatur defectum, balneum fugiendum esse. Nos liquido monstrauimus non semper medicamine subduxisse aluum oportere. ubi tamen præcedere debet (uti frequētius euenit) si ad artis sigillum paratum fuerit, naturæ gaudium ac quies tantum abest, ut imbecillitas casusq; sequantur. Et si quid eueniret imbecillitatis, nō idcirco detestanda illico balnea sunt. Maxima enim debilitas ea est quæ impe-

Opposi[torum lo-
corum]
dilutio

 dit

dit ablutionem , ac multo magis uentris solutionem. Præclara sententia Galeni est ad hoc spectans xi.curandi methodi hæc scribentis, Si uero nec cōcoctionis habet signa, nec uirtutem ualidam, seruari is plane nō potest, quominus aut idem lauandus in balneo sit, aut medicamentis ijs que rarefaciant, ungendus, aut uinū illi dandum, frigidaue offerenda. in quo enim .. mnino desperata salus est, imprudentis consilij fuerit, apud uulgū infamare præsidia que multis fuere saluti. etc. Cumq; natura ad cutim pellit, nihil tam expedite suc currit ut balneum. nec illud perpetuò uerum, materiæ cruditatem, aut propriam debilitatē in causa esse, quo minus natura manum conferat. si enim hoc esset, nunquam transactis eius statis (ut sic dixerim) horis, ignauæ ac desidis, curanti medico supplendæ uices essent cōtra cōmune illud iactatumq; dogma, Si natura nō mouerit, moueatur. sæpe enim non impetit aut quia non irritata est, aut siderum non fauet aspectus, quel quia alijs intenta est, uel largiore dietetice impedita, uti sæpe uidimus, aliasq; ob causas. Satius, ut Plinius inquit, naturæ in hoc uoluntatem quærere , quàm rationem. Quod tertio loco ieceras fundamentum, tale est, ut su perstrui nihil poßit. nanq; quod potestate frigidū est, dum febrilis coercet caloris excessum, naturæ amicissimum est, et si ingenitū sibi esset obstruere, quà tamē actu calet, dissecat ac aperit. Gal..6. de tuē. san, de frigida atq; feruente loqtur, nos uero de mediocri ac tēpata. illarū. n. altera innata ui, accidēter altera strin

...nius li... ...o.35. ...rtiæ.

gi

git dēsatq;. Eadē est et humiditatis ratio, quæ dū sicci tati, infesto calori annexæ, repugnat, caliditate aduentitia atq; accidentaria ipsius aquæ, putredinem augeri prohibente, salutaris admodum esse periculo deprehenditur. Nec sinit prudens ac sagax natura oblato cō trariarum uirtutum remedio, morbum illud in suum commodum uertere, ipsa uelut mente prædita distribuit, contraria contrarijs opponit, secus frustra simplicia componerentur, si temerè unumquodq; nulloq; naturæ regimine operaretur. Cuius uel hoc solo, admirabile ingenium, atq; curam uidere licet, quod incisa uena is primo sanguis exeat, qui ater quiue craßior est, ad fluxumq; ineptior. Nec tēperatus calor mali quippiam perpetrat. Galenus eos non lauandos docet putrida febrientes, quorum aut turget corpus, aut notæ concoctionis non apparent. Nocumenta quæ Hippocrates, Auicenna, & Galenus etiam ipse enumerant, omnia sequuntur ex intemperato balneo, absque arte, temere adhibito. Quid est tam bonū quod temeritas et ignorantia non reddat peßimum? forma, diuitiæ, uires facūdia abutēti pniciosißimæ sūt. At mala existimādā non sunt (ut Fabius inquit) quibus bene uti licet.

Balnea, uina, Venus, corrūpunt corpora nostra,
Atque eadem faciunt balnea, uina, Venus.

Non tot formulas abluendi, non tot præcepta tradidissent, si quàm maxime utilia non putassent. In tertianæ nothæ cura non absolute prohibet Auicenna balneum sed non concocta diminutaq; materia. Argumēto sunt

Quart.. Quinta.. Naturæ.. sagacitas.. Sextæ.. Septim.. Ex quo.. cument.. quantur.. Dignum.. memori.. Auicēn.. prima q.. ti, balne.. nō dāna..

uerba quæ subdit. ait enim, rationem reddens qua bal neo interdicit, Namque balneum facit descēdere flegma indigestum, propter illud quod effunditur ad locū putredinis, & permiscet humorem malum cum putrido, & resoluit subtile & facit remanere crassum. hæc ipse. Igitur si humor concoctus fuerit minutusq;, absurda isthæc non sequentur, quando ex cruditate & multitudine eueniant omnia. Auicennæ consilium est, in notha serius lauandū esse, quàm in legitima, cum eius materia peruicatior duriorq; sit. At uero quid respondeam Rasi eiusq; asseclis, nescio. Pudet dicere in hac arena euidentissime lapsū fuisse, secūq; barbarolatinos (sic enim ipsos isti Gramatici appellāt) qui neglectis præceptoribus, fontibus, exemplaribus & archetypo, ad discipulos, ad tenues, ne sordidos ac lutulentos riuulos dixerim, ad deprauata exempla, sese contulerunt) à Galeno quem imitatur & suscipit defecisse, tot rationibus sibiq; ipsi repugnasse. etenim in diuisionibus in quartanæ cura balneum laudat, quod execratur in tertiana. doleo te respōdere non posse, sed postquam dempta tibi facultas hæc est, respondeant sectatores tui, quiq; in hac causa patrocinātur tibi. Si in quartana cōuenit, q morbus diutinus est cuius materia tanto crassior ac tenacior alijs est, quāto tertianæ tenuior incompactiorque, cur non in colerica febre? nullum quippe hic locum habent distinctiones, nulla tergiuersādi aut subterfugiēdi uia. Vobis uero qui credere possū (Petre, Ebane, nicole alijq;) in

hac

tra Ra
& eius
atores.

futatio
orita=
nectri
ūn.

hac causa, quos à Rasecdoctos, balnea dãnasse prius ui deo, q̃ experiri uoluisse. uestraintererat barbarisdare leges, nõ accipere. Sed quid quæso istud est quod legi mus in uestris monimentis, differentes balnea esse salubria confirmatis, deinde pro uirili uitanda esse con sulitis, eadem (ut inquit Seneca) epistola eundem & amicum & inimicum esse scribitis. Pugnant hæc, & simul uera esse non possunt. Nec ij sumus qui nomini ac dignitati uestræ derogare uelimus, uos plurimi sẽ per fecimus, ingeniosos uiros, atq; pios existimauimus. Sed Hippocrati, Galeno, rationi denique atque experientiæ adhærere maluimus. utrunque experti sumus, & pharmaca iterare, & post balneum lauare contra receptam à uobis Rasis sententiam, illud non ad uotum hoc felicißime ceßit. uiderunt ista sæpe dilecti discipuli magnæq; spei iuuenes, Leonardus Pomus & Calistus Siculi, ut multos alios missos faciã, qui eadẽ apud nos aluo subducta lauantes obseruarunt. Nec quotidianus hominum usus rerum mutat naturam, sed potius utentem (si malus est) refractarium reddit, malo comparato habitu. Num quia consuetum est odisse bonas literas, cuiuis uel docto ac probo detrahi, nihil non damnari, modo alienum sit, ignauos ac sycophãtas sublimari, philosophos pro nihilo haberi prorsus, ἀτέχνως quatuor & quinq; composita cathartica commisceri, gemmas tritas et aurum ad uorandũ præberi, & id genus sexcẽta: idcirco laudabile est. etenim cũ multa mala sint, una praua cõsuetudo omnia

Secum pugnare neotericorum sẽtentias.

Hominum usus res nõ immutare, sed utentes.

nia superat. Quod uerò assumitis, humana corpora mutata esse, proindeq; nõ conferre nũc, quæ tempore Galeni Alexipharmaca existimabãtur. primo ambigimus an corpora mutata sint. nõ desũt qui putẽt robustiora esse quã olim. sed esto quod ab illo statu declinarint, nil quod nobis repugnet sequitur. nõ. n. eæ rationes uariatæ sunt, è quarũ sinu curatiuã methodũ colligimus. nõne hoc sæculo, ut illo bilis tenuis est, à cẽtro ad circulum mouetur, cutis porosa est, calẽs aqua reserat, liquat, dissecat. frigiditas cum caliditate pugnat et humidũ cũ sicco. naturaq; operatur ac si mẽte præditæ esset? præcipuum medici munus est iuuare naturã, omnisq; cura cõtrario absoluitur. Dices corpora esse imbecilliora. At Galenus propter debiliora corpora balnea inuenta esse ait. Dices hodierna ingluuies maior est. corpora crassis lentisq; humoribus magis abũdãt. Nil cõtra nos qui cõcocta materia, aluoq; deiecta, si tumuerit, lauandum præcipimus. Quanto plus mihi quã pharmacorũ patronis cõsuetudo faueat, si repeterẽ, pleonasmũ cõmisisse me Valla clamaret. Dãnũ uerò quod seqtur, maloq̃ turpiter lucrari. nec me præterit q̃ belle cõspirẽt, pedariũ agãt, et mulus mulũscabat. semel ab huiusmodi zoilis, thessalis laniis et manis bellũ probis uiris indictũ fuit. desinẽt oblatrare nũquã, suo potius quã alieno impẽdio. purus ac integer offẽdi non potest, magnũ. theatrũ cõsciẽtia est. nõ deserit Iuppiter Homericus terris et undis agitatum Vlyssẽ. turpissimũ est ob eascausas ab honesto declinare.

[Margin:] Eadem quæ rant olim xiomata unc esse.

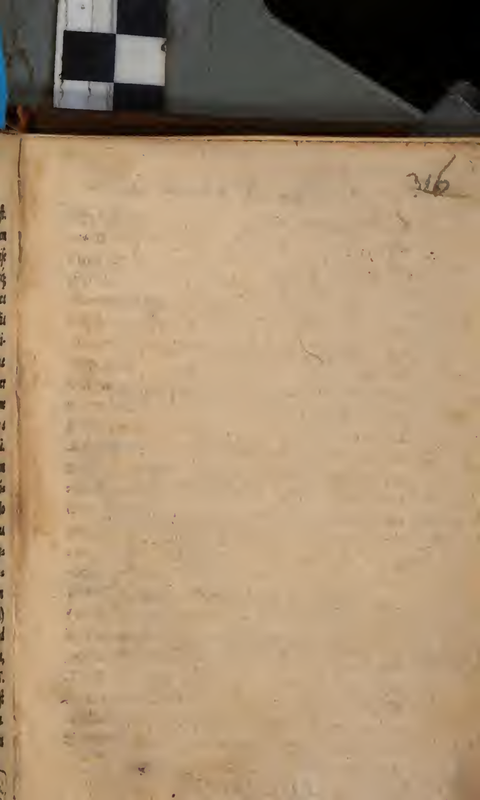
re. Sed iã satis superq; nugatus sum, natiuum uitium non facile rationis imperio coercetur. Etenim quemadmodum hæsitare principio mihi genuinum est, nec arte aut industria diluere hoc poßum, sic ubi nugari incepimus desinere nunquam. receptui cano; uelaq; complico rogans, ut (si libuerit) barbarum ac nebulonem appelletes, impium uerò et iniquum me eße nullo pacto putetis. Dixi. Dia. Iste sermo fuit ualde prolixus, ego partim præ longitudine, partim quia talis modus loquendi non est mihi consuetus nihil intellexi. Sob. Nec ego, etsi intellexißẽ nequaquam facerem, ut ipse dixit. Euse. pependi ab ore tuo attonitus. hic formosißimus annus, iam redeunt saturnia regnã. reuiuiscet medicina, è barbarorumque faucibus eripietur. iam paßim ubiq; bonæ literæ florẽt, auctores optimi leguntur, è specu (nescio quo) uideo quotidie prodire uindices nõ inertes optimorum studiorum. dij faxint, ut laurum aliquam nanciscantur, sub cuius umbra suauißimi cantus musarum omnium auscultari liceat. Equidẽ tam uera tua mihi argumẽta uidẽtur, ut repugnãtes nõ coarguẽdos uerbis, sed flagris cædẽdos cẽseã. tergiuersari impiũ est, nõ pudet me uictum fateri, doleo q̃ maxime serius eße superatũ. Quid. n. homini accidere poteſt utilius ac gratius, quã ut deterſa ignorãtiæ caligine bene operandi formula potiatur. ingentes gratias ago, uel relaturus quandoq; si potero, nec aliquis è tuo latere me discedere uidebit ãplius. Ant. Cãdidißimo (et si noua li cet uti metaphora) aureo

Quod natura inditum est nõ facile diluitur.

Nil probis doctrina gratius.

reo mihi signandus lapillo, aut smaragdo hic dies est. Certo scio de me actum fuisse, si ad potionem aliam descendissem. Deus Opt. Max. nostri misertus est. Misericordiæ suæ gratias ago quotquot possum, uobisq; etiam probi ac peritißimi doctores, qui tantũ pro mea salute laborem suscipere uoluistis. delectauit modestia probitas, ac pietas omnium, Senum Catoniana grauitas, iuuenis diligentia, humanitas ac pleraq; alia, quæ palato meo mirũ in modũ satisfaciũt. Vtrinq; acriter certatũ est, lauari uolo. famuli parate labrũ, audite me dicum. lauabor & sanus (si Deo placet) artem scire a ueo. modumq;, balneum temperatum quibus cognoscã. frigidæ quis sit usus, ac naturalium. Obseruaui etiam Branchaleo te obiter & quasi per transennam decõposita cathartica dãnasse, auri et pretiosorum lapillorum pulueres, qui in usu frequentißimo sunt. Digna quidem intellectu &, nos audiendi desiderio flagramus. BRA. Alias de huiusmodi rebus sermo erit, satagamus nunc sanitatis tuæ. Deinde doctam Neapolim (omnium bonarum artium & scientiarum alumnam) reuersus, ope librorum adiutus, otij mei rationem red dam, non oblitus trium amplißimorum Cardinalium, Cornelij, Campegij, ac doctißimi Parisiensis. ANT. Quod tacite promittis, expectabo. Sed iam parata est mẽsa, œconomus dat signum. pulsatur tintinnabulum. mente satis laborastis, dandum est aliquid corpori. interim, ut præcepistis, lauabimur.

FINIS.

2.

317

Dannhawery Joh. Conrady,

* Collegium psychologicum in quo maxime controversae quaestiones circa libros tres Aristotelis de Anima proponuntur, & ventilantur, explicantur N.o 1

* Espenc. Claud. De [catholicorum] animatione ex Theologis et Philosophis collectanea cum resolutione catholica. N.o 2

~~Francus~~ Branchaleo. Jo. franciscus, De balneorum utilitate N.o 3

FINE